ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਸਿਰਜਕ - ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਕੀ ਆਖਾਂ ਚੋਜੀ ਬਾਰੇ ਮੈਂ, ਮੇਰੀ ਜੀਭ ਬੋਲਣੋਂ ਰੁਕ ਜਾਂਦੀ।
ਜਦ ਬਹਿਦਾ ਹਾਂ ਕੁਝ ਲਿਖਣੇ ਨੂੰ, ਮੇਰੀ ਕਲਮ ਦੀ ਸਿਆਹੀ ਮੁਕ ਜਾਂਦੀ।
ਮੇਰੇ ਚੋਜੀ ਵਰਗਾ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਨਾ ਹੋਇਆ ਏ ਨਾ ਹੋਣਾ ਏ,
ਬਸ ਸੱਚੀ ਸ਼ਰਧਾ ਦੇਣ ਲਈ 'ਜੱਖੂ' ਦੀ ਗਰਦਨ ਝੁਕ ਜਾਂਦੀ।

ਦੱਸਵੀਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਧੰਨ ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੋਹ ਸੁਦੀ ਸਤਵੀਂ ਸੰਨ 1666 ਈ. ਨੂੰ ਪਟਨਾ ਸਾਹਿਬ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਖੇ ਨੌਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਹਿੰਦ ਦੀ ਚਾਦਰ ਧੰਨ ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਅਤੇ ਮਾਤਾ (ਗੁਜਰ ਕੌਰ) ਗੁਜਰੀ ਜੀ ਦੇ ਗ੍ਰਹਿ ਵਿਖੇ ਹੋਇਆ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਉਸ ਵਕਤ ਭਾਰਤ ਵਰਸ਼ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਜਦੋਂ ਕਿ ਜ਼ਾਲਮ ਜਰਵਾਣਿਆਂ ਦਾ ਬੋਲਬਾਲਾ ਸੀ, ਝੂਠ ਦਾ ਪਸਾਰਾ ਸੀ ਅਤੇ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦੇ ਮਿਟ ਜਾਣ ਦਾ ਖਤਰਾ ਸੀ। ਰੱਬ ਦੀ ਕੁਦਰਤ ਕੈਸੀ ਬੇ-ਅੰਤ ਹੈ ਕਿ ਜ਼ੁਲਮ ਨਾਲ ਟੱਕਰ ਲੈਣ ਲਈ ਅਤੇ ਦੀਨ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਵਾਸਤੇ ਇਕ ਐਸੇ ਅਵਤਾਰ ਨੂੰ ਜੱਗ ਤੇ ਭੇਜਿਆ ਤਾਂ ਜੋ ਦੁੱਖੀ ਲੋਕਾਈ ਦਾ ਉਦਾਰ ਹੋ ਸਕੇ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਇਕ ਛੋਟੀ ਉਮਰ 'ਚ ਜ਼ਿਆਦਾ ਗਿਆਨ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਨੇਕ ਪੁੱਤਰ, ਮਹਾਨ ਯੋਧੇ ਬਲਕਾਰੀ, ਤੇਗ ਦੇ ਧਨੀ, ਵੱਖ-ਵੱਖ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦਾ ਗਿਆਨ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਸੂਝਵਾਨ ਦੂਰਦਰਸ਼ੀ, ਇਕ ਮਹਾਨ ਫ਼ਿਲਾਸਫ਼ਰ, ਪਿੰਗਲ ਤੇ ਅਰੂਜ ਦਾ ਗਿਆਨ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਇਕ ਸਿਆਣੇ ਕਵੀ, ਜਾਤ-ਪਾਤ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਖ਼ਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦੇ ਜਨਮਦਾਤਾ, ਸਰਬੰਸਦਾਨੀ, ਦੀਨ ਦੁਖੀ ਦੇ ਹਮਦਰਦੀ, ਸੰਤ ਸਿਪਾਹੀ ਤੇ ਜੱਗ ਵਿਚ ਵਿਲੱਖਣ ਸੋਚ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਆਪੇ ਗੁਰੂ ਆਪੇ ਚੇਲਾ ਕਹਾਉਣ ਵਾਲੇ ਸਾਹਿਬ-ਏ-ਕਮਾਲ ਹੋਏ ਹਨ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਜੀਵਨ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨੌ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਆਪ ਦੀਨ ਦੁੱਖੀ ਦੀ ਰਾਖੀ ਵਾਸਤੇ 1675 ਈ. 'ਚ ਹੱਥੀ ਤੋਰਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਬਚਪਨ ਦੀਆਂ ਖੇਡਾਂ ਆਮ ਸਧਾਰਨ ਬਾਲਕ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਮੇਲ ਖਾਂਦੀਆਂ ਸਨ। ਬਚਪਨ ਵਿਚ ਹੀ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦਾ ਸਾਇਆ ਸਿਰ ਤੋਂ ਉਠ ਜਾਣ ਕਰਕੇ ਸਾਰੀ ਜ਼ੁੰਮੇਵਾਰੀ ਸਿਰ ਤੇ ਆਣ ਪਈ। ਸੂਰਤ ਸੰਭਾਲਦਿਆਂ ਹੀ ਕਮਰਕੱਸ ਲਈ ਵੈਰੀ ਨਾਲ ਸਿੱਧੀ ਟੱਕਰ ਲੈਣ ਲਈ ਤੇ ਲਗਭਗ 16 ਜੰਗਾਂ ਉਹਨਾਂ ਲੜੀਆਂ ਅਤੇ ਸਾਰੀਆਂ ਵਿਚ ਹੀ ਜਿੱਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਦਾ ਜਾਹੋ ਜਲੋਅ ਏਨਾ ਸੀ ਕਿ ਵੈਰੀ ਤਾਂ ਕੀ ਆਮ ਇਨਸਾਨ ਵੀ ਕੌਤਕ ਵੇਖ ਕੇ ਕੰਬ ਉਠਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਤੇਗ ਦੇ ਧਨੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਨ ਸਗੋਂ ਬਹੁਤ ਵੱਡੇ ਯੋਧੇ ਬਲਕਾਰੀ ਵੀ ਸਨ। ਆਪਣੀ ਬਾਣੀ ਚੰਡੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਵਿਚ ਉਹ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦੇ ਹਨ-

ਦੇਹ ਸਿਵਾ ਬਰ ਮੋਹਿ ਇਹੈ, ਸੁਭ ਕਰਮਨ ਤੇ ਕਬਹੂੰ ਨ ਟਰੋਂ॥
ਨ ਡਰੋਂ ਅਰਿ ਸੋ ਜਬ ਜਾਇ ਲਰੋਂ, ਨਿਸ਼ਚੈ ਕਰ ਆਪਨੀ ਜੀਤ ਕਰੋਂ॥
ਅਰੁ ਸਿਖ ਹੋਂ ਆਪਨੇ ਹੀ ਮਨ ਕੌ, ਇਹ ਲਾਲਚ ਹਉ ਗੁਨ ਤਉ ਉਚਰੋਂ॥
ਜਬ ਆਵ ਕੀ ਅਉਧ ਨਿਧਾਨ ਬਨੈ, ਅਤ ਹੀ ਰਨ ਮੈ ਤਬ ਜੂਝ ਮਰੋਂ॥

(ਚੰਡੀ ਚਰਿਤ੍ਰ)

ਉਹ ਇਕ ਮਹਾਨ ਫਿਲਾਸਫ਼ਰ ਅਤੇ ਪਿੰਗਲ ਤੇ ਅਰੂਜ ਦਾ ਗਿਆਨ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਸੂਝਵਾਨ ਕਵੀ ਵੀ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਤੇ ਹਿੰਦੀ, ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ, ਬਰਿਜ, ਅਰਬੀ, ਫਾਰਸੀ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਇਹਨਾਂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦਾ ਗਿਆਨ ਵੀ ਰੱਖਦੇ ਸਨ। ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ 'ਚ ਬੇਸ਼ੱਕ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਘੱਟ ਰਚੀ ਗਈ ਹੈ ਪਰ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ ਰਚਨਾ ਸਿਰਜੀ ਉਸ ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਦੈਤਾਂ ਤੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਅਤੇ ਦੁਰਗਾ ਦਾ ਬਾ-ਕਮਾਲ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ 'ਚ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਹਨਾਂ ਸਾਹਿਤਕ ਪੱਖੋਂ ਨਿਵੇਕਲੇ ਤਜ਼ਰਬੇ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਉਦਾਹਰਣ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਇਸ ਰਚਨਾ 'ਚ ਸਿਰਖਿੰਡੀ ਛੰਦ ਅਤੇ ਅਨੁਪਰਾਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜੋ ਹੋਰ ਕਿਤੇ ਕੋਈ ਆਮ ਮਿਸਾਲ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ -

ਚੋਟ ਪਈ ਖਰਚਾਮੀ ਦਲਾਂ ਮੁਕਾਬਲਾ (ਸਿਰਖਿੰਡੀ ਛੰਦ)
ਘੇਰ ਲਈ ਵਰਿਆਮੀ ਦੁਰਗਾ ਆਇਕੇ
ਤਿਨ ਤਨ ਤਨੀ ਤਨ ਤਾਇਆ (ਅਨੁਪਰਾਸ) (ਅਨਪ੍ਰਾਸ)

ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ -

ਜਿਉਂ ਹਲਵਾਈ ਸੀਖ ਨਾਲ ਵਿਨ੍ਹ ਬੜੇ ਉਤਾਰੇ।

ਮਾਛੀਵਾੜੇ ਦੇ ਜੰਗਲਾਂ 'ਚ ਰਚੀ ਗਈ ਬਾਣੀ ਜਿਸਦਾ ਕਿ ਜ਼ਿਕਰ ਬਾਣੀ ਸ਼ਬਦ ਹਜ਼ਾਰੇ 'ਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਖਿਆਲ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦॥ ਇਕ ਮਨ ਦੀ ਵੇਦਨਾ ਹੈ, ਵਲਾਵਲਾ ਹੈ, ਇਕ ਪਿਆਰ ਹੈ, ਇਕ ਪੀੜਾ ਅਤੇ ਦਰਦ ਹੈ, ਇਕ ਸਿਰੜ ਸਿਦਕ ਹੈ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਮਿਲਣੇ ਦਾ, ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਇਹ ਵਡਮੁੱਲੀ ਰਚਨਾ ਹੈ -

ਮਿਤ੍ਰ ਪਿਆਰੇ ਨੂੰ ਹਾਲੁ ਮੁਰੀਦਾਂ ਦਾ ਕਹਣਾ॥
ਤੁਧੁ ਬਿਨੁ ਰੋਗੁ ਰਜਾਈਆਂ ਦਾ ਓਢਣ ਨਾਗ ਨਿਵਾਸਾ ਦੇ ਰਹਣਾ॥
ਸੂਲ ਸੁਰਾਹੀ ਖੰਜਰੁ ਪਿਆਲਾ ਬਿੰਗ ਕਸਾਈਆਂ ਦਾ ਸਹਣਾ॥
ਯਾਰੜੇ ਦਾ ਸਾਨੂੰ ਸਥਰੁ ਚੰਗਾ ਭੱਠ ਖੇੜਿਆ ਦਾ ਰਹਣਾ॥

(ਬਾਣੀ ਸ਼ਬਦ ਹਜ਼ਾਰੇ)

ਇਥੇ ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਜਫ਼ਰਨਾਮਾ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤੇ ਬਗੈਰ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ। ਛੋਟੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਦ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਇਕ ਖ਼ਤ ਜੋ ਕਿ ਅਰਬੀ ਫ਼ਾਰਸੀ 'ਚ ਸੀ, ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੂੰ ਮੁਖਾਤਿਬ ਹੋ ਕੇ ਲਿਖਿਆ ਅਤੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਦੀ ਜ਼ੁੰਮੇਵਾਰੀ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਦਿਆ ਸਿੰਘ ਨੇ ਖੁਦ ਲਈ। ਉਸ ਖ਼ਤ ਨੂੰ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਹੀ ਇਸ ਭਾਸ਼ਾ 'ਚ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ -

ਨ ਜ਼ੈਬਦ ਤੁਨਾ ਨਾਮੇ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ
ਕਿ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬਾਂ ਨ ਆਯਦ ਫ਼ਰੇਬ

ਚਿ ਸ਼ੁਦ ਗਰਂ ਸ਼ਿਗਾਲੇ ਜ਼ਿ ਮਕਰੋ ਰਿਆ।
ਹਮੀ ਕੁਸ਼ਤ ਦੋ ਬਚਾ ਏ ਸ਼ੇਰ ਰਾ।

ਚੂੰ ਕਾਰ ਅਜ਼ ਹਮਾਂ ਹੀਲਤੇ ਦਰ ਗੁਜ਼ਸ਼ਤ।
ਹਲਾਲ ਅਸਤ ਬੁਰਦਨ ਬਸ਼ਮਸ਼ੀਰਿ ਦਸਤ।

ਕਿਉਂਕਿ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਇਹਨਾਂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦਾ ਖੁਦ ਵੀ ਫਿਲਾਸਫ਼ਰ ਸੀ। ਦੱਸਵੀਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਕਲਮ ਅਤੇ ਦਿਮਾਗ ਨਾਲ ਏਨੀ ਫ਼ਿਲਾਸਫ਼ੀ ਲਿਖੀ, ਏਨੀ ਕਰੁਣਮਈ ਵੇਦਨਾ ਰਚੀ ਕਿ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਖੁਦ ਪੜ੍ਹਦੇ ਸਾਰ ਬਿਮਾਰ ਹੋ ਗਿਆ, ਮਨ 'ਚ ਬਹੁਤ ਪਛਤਾਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਹ ਕੀ ਮੇਰੇ ਹੱਥੋਂ ਅਨਰਥ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਉਥੇ ਦੱਖਣ ਭਾਰਤ 'ਚ ਉਸ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਦਿਲੀ ਜਜ਼ਬਿਆਂ ਦੀ ਤਰਜਮਾਨੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬੜੀ ਹੀ ਦਲੇਰੀ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਹੈ - ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਦਰਬਾਰ 'ਚ 52 ਕਵੀ ਸਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਰਚੇ ਕੀਮਤੀ ਸਾਹਿਤ ਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਸਰਸਾ ਨਦੀ ਦੀ ਭੇਂਟ ਚੜ੍ਹ ਗਈਆਂ। 52 ਕਵੀਆਂ ਦੇ ਨਾਮ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ -

ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ 52 ਕਵੀ

1. ਉਦੇ ਰਾਏ, 2. ਅਨੀ ਰਾਏ, 3. ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰਾਏ, 4. ਅਲੂ, 5. ਆਸਾ ਸਿੰਘ, 6. ਅਲੀਮ, 7. ਈਸ਼ਵਰ ਦਾਸ, 8. ਸੁਖ ਦੇਵ, 9. ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ, 10. ਸੁਖੀਆ, 11. ਸੁਦਾਮਾ, 12. ਸਾਇਨਾਪਤ, 13. ਸ਼ਿਆਮ, 14. ਹੀਰ, 15. ਹੁਸੈਨ ਅਲੀ, 16. ਹੰਸ ਰਾਮ, 17. ਕੁੱਲੂ, 18. ਕੁਵੀਰੇਸ਼, 19. ਖਾਨ ਚੰਦ, 20. ਗੁਨੀਆ, 21. ਗੁਰਦਾਸ, 22 ਗੋਪਾਲ, 23. ਚੰਦਨ, 24. ਚੰਦਾ, 25. ਜਮਾਲ, 26. ਤਹਿਕਿਨ, 27. ਧਰਮ ਸਿੰਘ, 29. ਧੰਨਾ ਸਿੰਘ, 29. ਧਿਆਨ ਸਿੰਘ, 30. ਨਾਨੋ, 31. ਨਿਸਚਲ ਦਾਸ, 32. ਨਿਹਾਲ ਚੰਦ, 33. ਨੰਦ ਸਿੰਘ, 34. ਨੰਦ ਲਾਲ, 35. ਪਿੰਡੀ ਦਾਸ, 26. ਬੱਲਭ, 37. ਬਾਲੂ, 39. ਬਿਧੀ ਚੰਦ, 30. ਬੁਲੰਦ, 40. ਬਿਰਖ, 41. ਬ੍ਰਿਜ ਲਾਲ, 42. ਮਥੁਰਾ, 43. ਮਦਨ ਸਿੰਘ, 44. ਮਦਨ ਗਿਰੀ, 45. ਮਾਲੂ, 46. ਮਾਨ ਦਾਸ, 47. ਮਾਲਾ ਸਿੰਘ, 48. ਮੰਗਲ, 49. ਰਾਮ, 50. ਰਾਵਲ, 51. ਰੋਸ਼ਨ ਸਿੰਘ, 52. ਲੱਖਾ।

ਸਾਡੇ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਦੇਣ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵਿਸਾਖੀ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਸੰਨ 1699 ਈ. ਨੂੰ ਖ਼ਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਕੀਤੀ। ਖ਼ਾਲਸਾ ਪੰਥ ਨੂੰ ਸਾਜਣ ਦੀ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਲੋੜ ਕਿਉਂ ਪਈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਗਰ ਜ਼ੁਲਮ ਕਰਨਾ ਪਾਪ ਹੈ ਤੇ ਜ਼ੁਲਮ ਸਹਿਣਾ ਵੀ ਓਨਾ ਹੀ ਪਾਪ ਹੈ। ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਧਰਤੀ ਤੇ ਤਕਰੀਬਨ 80 ਹਜ਼ਾਰ ਦਾ ਇਕੱਠ ਹੋਇਆ। ਗੁਰੂ ਪਿਆਰਿਓ ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾਵੋ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਭਾਰਤ ਵਰਸ਼ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਹਿੱਸਿਆਂ 'ਚੋਂ ਸੰਗਤ ਦਾ ਏਨੀ ਸੰਖਿਆ 'ਚ ਇਕੱਤਰ ਹੋਣਾ ਇਕ ਹੈਰਾਨੀ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਹੋਰ ਕੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਗੁਰ ਜੀ ਦਾ ਕਿੰਨਾ ਜਾਹੋ ਜਲੋਅ ਹੋਵੇਗਾ, ਕਿੰਨਾ ਬੋਲਬਾਲਾ ਹੋਵੇਗਾ ਜਦ ਕਿ ਉਸ ਵਕਤ ਆਵਾਜਾਈ ਦੇ ਸਾਧਨ ਕੋਈ ਏਨੇ ਵਧੀਆ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ 'ਚ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਭਾਈ ਦਿਆ ਰਾਮ ਜੀ ਜੋ ਕਿ ਲਾਹੌਰ ਦਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਸੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਸੀਸ ਭੇਂਟ ਕੀਤਾ। ਫਿਰ ਭਾਈ ਧਰਮ ਦਾਸ ਜੀ ਜੋ ਕਿ ਦਿੱਲੀ ਦਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਸੀ। ਫਿਰ ਭਾਈ ਹਿੰਮਤ ਰਾਏ ਜੀ ਜੋ ਕਿ ਜਗਨਨਾਥਪੁਰੀ (ਉੜੀਸਾ) ਦਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਸੀ। ਜਿਥੇ ਪਹਿਲੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਜੀ ਨੇ ਆਰਤੀ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਭਾਈ ਮੋਹਕਮ ਚੰਦ ਜੀ ਦਵਾਰਕਾ ਤੋਂ ਅਤੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਚੰਦ ਜੀ ਬਿਦਰ ਤੋਂ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਹ ਪੰਜੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਬਣਾਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਨੀਵੀਆਂ ਜਾਤਾਂ, ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਸਨ। ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਦੇ ਬਚਨ

ਨੀਚਾਂ ਅੰਦਰ ਨੀਚ ਜਾਤ, ਨੀਚੀ ਹੂ ਅਤਿ ਨੀਚ॥
ਨਾਨਕ ਤਿਨ ਕੈ ਸੰਗ ਸਾਥ, ਵਡਿਆ ਸਿਉ ਕਿਆ ਰੀਸ॥

ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਦਸਵੇਂ ਜਾਮੇਂ ਵਿਚ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਖ਼ਾਲਸੇ ਦੀ ਸਿਰਜਨਾ ਕੀਤੀ ਤੇ ਵਰ ਦਿੱਤਾ

ਇਨਹੀ ਕੋ ਸਰਦਾਰ ਬਣਾਊ।
ਸਵਾ ਲਾਖ ਸੇ ਏਕ ਲੜਾਊ।
ਤਬੈ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਨਾਮ ਕਹਾਊ॥

ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦਾ ਦਰਜਾ ਦੇ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਖੰਡੇ ਬਾਟੇ ਦੀ ਪਹੁਲ (ਅੰਮ੍ਰਿਤ) ਛਕਾਇਆ ਅਤੇ ਫਿਰ ਉਹਨਾਂ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਅੱਗੇ ਆਪ ਸੀਸ ਝੁਕਾ ਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਦਾਤ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ। ਆਪੇ ਗੁਰੂ ਆਪੇ ਚੇਲਾ ਕਹਾਉਣ ਵਾਲੇ ਐਸੇ ਮਹਾਨ ਗੁਰੂ ਦੀ ਜਗ ਵਿਚ ਹੋਰ ਕਿਧਰੇ ਮਿਸਾਲ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ। ਪੰਜ ਕਕਾਰ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ ਖਾਸ ਰਹਿਤਾਂ ਦੱਸੀਆਂ, ਸੰਤ ਸਿਪਾਹੀ ਹੋਣ ਦਾ ਮਾਣ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ। ਅੱਜ ਰੰਗ ਬਰੰਗੀਆਂ ਨੀਲੀਆਂ, ਪੀਲੀਆਂ ਦਸਤਾਰਾਂ ਅਸੀਂ ਸੀਸ ਤੇ ਸਜਾ ਕੇ ਫਿਰਦੇ ਹਾਂ ਇਹ ਸਿਰਫ਼ ਤੇ ਸਿਰਫ਼ ਦੱਸਵੀਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਜੀ ਦੀ ਹੀ ਦੇਣ ਹੈ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਲਿਖਾਰੀ ਦੀਆਂ ਸਤਰਾਂ ਮੈਨੂੰ

ਯਾਦ ਆ ਗਈਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ -

ਨਾ ਬਾਤ ਕਰੂੰ ਅਬ ਕੀ, ਨਾ ਬਾਤ ਕਰੂੰ ਤਬ ਕੀ।
ਅਗਰ ਨਾ ਹੋਤੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਸੁੰਨਤ ਹੋਤੀ ਸਭਕੀ।

ਇਥੇ ਨਾਲ ਮੈਂ ਇਹ ਵੀ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹਾਂਗਾ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਖੰਡੇ ਬਾਟੇ ਦੀ ਪਹੁਲ ਛਕਾ ਕੇ ਜਾਤ-ਪਾਤ, ਉਚ-ਨੀਚ ਅਤੇ ਭੇਦ-ਭਾਵ ਦਾ ਖੰਡਨ ਵੀ ਕੀਤਾ ਤੇ ਬਾਣੀ ਦੇ ਲੜ ਲੱਗਣ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਭੀ ਦਿੱਤੀ -

ਏਕ ਪਿਤਾ ਏਕਸ ਕੇ ਹਮ ਬਾਰਿਕ

ਅਗਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਤੇ ਥੋੜ੍ਹੀ ਜਿਹੀ ਹੋਰ ਬਰੀਕੀ ਨਾਲ ਝਾਤ ਮਾਰੀਏ ਤਾਂ ਉਹ ਬਹੁਤ ਰਹਿਮ ਦਿਲ ਵੀ ਸਨ। ਭਾਈ ਘਨੱਈਆ ਦੀ ਹੀ ਮਿਸਾਲ ਲੈ ਲਈਏ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੋਲ ਜਾ ਕੇ ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੀਤੀ ਕਿ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਇਹ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਭੀ ਪਾਣੀ ਪਿਆ ਰਿਹਾ ਏ ਤਾਂ ਜਦ ਭਾਈ ਘਨੱਈਆ ਜੀ ਦੀ ਪੇਸ਼ੀ ਹੋਈ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਭ ਬਿਰਤਾਂਤ ਪੁੱਛਿਆ ਤਾਂ ਭਾਈ ਘਨੱਈਆ ਜੀ ਦੇ ਜਵਾਬ ਤੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਏਨੇ ਖ਼ੁਸ਼ ਹੋਏ ਤੇ ਜੇਬ੍ਹ 'ਚੋਂ ਕੱਢ ਕੇ ਮਰ੍ਹਮ ਦੀ ਡੱਬੀ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਨਾਲ ਇਹ ਦਵਾ ਦਾਰੂ ਵੀ ਕਰਿਆ ਕਰੋ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਟੱਕਰ ਇਸਲਾਮ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਟੱਕਰ ਤਾਂ ਜ਼ੁਲਮ ਨਾਲ ਸੀ। ਉਚ ਦਾ ਪੀਰ ਬਣ ਕੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀ ਨੇੜਲਾ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੀ ਮੁਗਲ ਸੈਨਾ ਵਿਚੋਂ ਭੀ ਕਈ ਜਰਨੈਲ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸੇਵਕ ਸਨ। ਪੀਰ ਬੁੱਧੂ ਸ਼ਾਹ, ਭੀਖਣ ਖਾਂ, ਕਾਲੇ ਖਾਂ, ਸੱਯਦ ਸ਼ਾਹ ਬਦਰੁੱਦੀਨ, ਨਜ਼ਾਬਤ ਖਾਂ, ਹਯਾਤ ਖਾਂ, ਉਮਰ ਖਾਂ ਆਦਿਕ ਨੇ ਭੰਗਾਣੀ ਦੀ ਲੜਾਈ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸਾਥ ਦਿੱਤਾ।

ਪਿਆਰੀ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ 42 ਕੁ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਭੋਗ ਕੇ 5 ਅਕਤੂਬਰ ਸੰਨ 1708 ਈ. ਨੂੰ ਨਾਂਦੇੜ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਧਰਤੀ (ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ) ਤੇ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾ ਗਏ।

ਆਗਿਆ ਭਈ ਅਕਾਲ ਕੀ, ਤਬਹੀ ਚਲਾਇਓ ਪੰਥ।
ਸਭ ਸਿੱਖਨ ਕੋ ਹੁਕਮ ਹੈ, ਗੁਰ ਮਾਨਿਓ ਗ੍ਰੰਥ।

ਪਿਆਰੀ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ ਏਨੀ ਕੁ ਉਮਰ 'ਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਾਰਜ ਕਰ ਜਾਣੇ ਇਕ ਹੈਰਾਨੀ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਤੇ ਹੋਰ ਕੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇੰਨੇ ਕੁ ਥੋੜ੍ਹੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਅਤੇ ਫਲਸਫੇ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਲਿਖਣਾ ਨਿਦਾਨਗੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਮੈਂ ਸੰਗਤ ਜੀ ਸ਼ੁਰੂ 'ਚ ਹੀ ਲਿਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਮੇਰੀ ਜ਼ੁਬਾਨ ਅਤੇ ਕਲਮ ਦਸਮ ਪਿਤਾ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਲਿਖਣ ਤੋਂ ਡੋਲਦੀ ਹੈ, ਡਰਦੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਸ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣਾ ਸਾਰਾ ਪਰਿਵਾਰ ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਆਪ ਸਭ ਕੁਝ ਵਾਰ ਕੇ ਸਾਨੂੰ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਜਿਉਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਹੋਵੇ। ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਸੌ ਵਾਰ ਵੀ ਜਨਮ ਲੈ ਕੇ ਦੇਣ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੇ। ਅੱਜ ਲੋੜ ਹੈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸੋਚ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਲੈ ਕੇ ਜਾਣ ਦੀ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪਾਏ ਹੋਏ ਪੂਰਨਿਆਂ ਤੇ ਚੱਲਣ ਦੀ। ਦੱਸਵੀਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਹੀ ਲਿਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਦਾਸ ਦੀ ਇਤਨੀ ਸਮਰੱਥਾ ਨਹੀਂ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਮਹਾਨਤਾ ਲਿਖੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਆਉ ਸਾਰੇ ਅਸੀਂ ਉਸ ਮਹਾਨ ਗੁਰਦੇਵ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਸਿਜਦਾ ਕਰੀਏ। ਅੱਖਰ ਵਾਧਾ ਘਾਟਾ ਜਾਂ ਕੋਈ ਹੋਈ ਭੁੱਲ ਚੁੱਕ ਲਈ ਦਾਸ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਮੁਆਫ਼ੀ ਮੰਗਦਾ ਹੈ। ਸੰਗਤ ਬਖਸ਼ਣਯੋਗ ਹੈ। ਅੰਤ 'ਚ ਦਾਸ ਅੱਜ ਦੇ ਮੁਬਾਰਕ ਦਿਹਾੜੇ ਅੱਜ ਮਨਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਸਾਹਿਬ-ਏ-ਕਮਾਲ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਿਹਾੜੇ 'ਤੇ ਲੱਖ-ਲੱਖ ਵਧਾਈਆਂ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਸਭ 'ਤੇ ਆਪਣੀ ਆਪਾਰ ਬਖ਼ਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣ।

ਸ੍ਰੀ ਲਸ਼ਕਰੀ ਰਾਮ ਜੱਖੂ 'ਲੱਧੜਾਂ' ਵਾਲਾ